

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศและได้รับการคาดหวังให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นส่วนช่วยในการเพิ่มความเท่าเทียมในสังคม และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาชีพ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ แต่ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ทวีโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนที่แตกต่างกันมีความแตกต่างกันมากขึ้น ผู้คนจำนวนมากหลากหลายเชื้อชาติย้ายข้ามประเทศ ข้ามภาษาและข้ามวัฒนธรรม มาอาศัยอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม โลกการทำงานปรับเปลี่ยนจากการทำงานที่ใช้บุคคลที่มีองค์ความรู้เดียวกัน ทักษะเดียวกันและทำงานในสายงานเดียวกัน จำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องจัดการศึกษาให้ทันกับสถานการณ์โลกที่เต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งต้องวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศให้ก้าวทันต่อกระแสอาชีพในปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับชีวิตเป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง (วิจารณ์ พานิช, 2556: 16-21)

การบริหารจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการจัดการทางการศึกษาของสถานศึกษา บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่เป็นหัวใจหลักสำคัญของการพัฒนาทางการศึกษาที่มีคุณภาพและเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ เป็นกลไกสำคัญในการวางแผน กำกับ ติดตามและปฏิบัติงาน จากปัจจัยด้านบริบทของสถานศึกษาตามจุดมุ่งหมาย เนื่องจากการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพนั้นอยู่ภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีในสถานศึกษา สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551: 8) ที่กล่าวถึงการบริหารงานว่า เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนที่เป็นจุดมุ่งหมายหลัก สอดคล้องกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546: 78) กล่าวว่า การบริหารงานในสถานศึกษาเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร โดยหากมองในด้านกระบวนการดำเนินงานแล้ว เป็นกระบวนการบริหารงานวิชาการในกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน การวัดผล

และประเมินผล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน การปฏิรูปการศึกษานั้นเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อสร้างให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) เน้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้เป็นแนวทางดำเนินงานมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางพัฒนา กอปรแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มุ่งพัฒนาสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (The Green and Happiness of Society) มีเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพนักเรียนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนา คุณลักษณะนักเรียน ให้มีความสมบูรณ์ด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและ วัฒนธรรม อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ในมาตรา 22 ที่กำหนดการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า นักเรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ถือว่านักเรียนสำคัญที่สุด โดยกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 8)

การปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยมีการดำเนินงานต่อเนื่องกันมาเป็นระยะ ๆ เริ่มตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เพื่อมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก อย่างไรก็ตาม เมื่อระบบ การศึกษาที่ถูกกำหนดให้จัดขึ้นในโรงเรียน ทำให้โรงเรียนมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการปฏิรูป การศึกษาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในส่วนที่เป็นทางการมีสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญในการจัดการศึกษาหรือจัดการเรียน การสอน เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ให้นักเรียนสามารถพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของนักเรียนได้อย่าง เต็มที่ ตลอดจนปลูกฝังให้มีนิสัยรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์ มีความสามารถ ในการแก้ปัญหา มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักเชื่อมโยงความรู้ทักษะและค่านิยมที่ดีเพื่อการดำรงชีวิต สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมนโยบายหนึ่งของรัฐบาล คือ “การลดเวลา เรียน เพิ่มเวลารู้” ให้กับนักเรียน “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ซึ่งรัฐบาลใช้เป็นแนวทางการปฏิรูป การศึกษาอย่างเป็นทางการ เพื่อเตรียมนักเรียนให้พร้อมเข้าสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครูต้องใช้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะในการคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหา รู้จักการทำงานเป็นทีม รู้จักการปรับตัว มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น มีความรู้ ความสามารถ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) และที่สำคัญต้องพัฒนานักเรียนให้ค้นหาศักยภาพและความชอบของตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการตามนโยบาย “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ระยะที่ 1 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการเป็นโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3,831 โรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม

การศึกษาเอกชน จำนวน 161 โรงเรียน และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จำนวน 108 โรงเรียน กิจกรรมเพิ่มเวลารู้ในระยะแรกเน้น 4 หมวด คือ หมวดที่ 1 กิจกรรมพัฒนานักเรียน (กิจกรรมบังคับตามหลักสูตร) หมวดที่ 2 สร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้ หมวดที่ 3 สร้างเสริมคุณลักษณะและค่านิยม และหมวดที่ 4 สร้างเสริมทักษะการทำงาน การดำรงชีพและทักษะชีวิต ใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมการพัฒนาเป็นไปตามความสนใจของนักเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม และมีความสุขกับกิจกรรม ต่อมาได้มีการปรับเป้าหมายของกิจกรรม จาก 4 หมวด เป็นการพัฒนา 4 H คือ Head (กิจกรรมพัฒนาสมอง) Heart (กิจกรรมพัฒนาจิตใจ) Hand (กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ) และ Health (กิจกรรมพัฒนาสุขภาพ) ซึ่งสอดคล้องกับองค์ 4 ของการจัดการศึกษา คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนานักเรียนในทุกด้าน ให้นักเรียนได้ค้นคว้า ถกเถียง สร้างความคิดเชิงเหตุผลและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในชีวิตประจำวันหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม การประเมินผล เป็นการประเมินความสุขและความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ผลจากการติดตามของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระยะที่ 1 พบว่า นักเรียนมีคุณภาพ 4 H โดยรวมอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความตื่นตัวในการร่วมกิจกรรม มีความสุขที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด กล้าแสดงออก กระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม ในระยะที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการเพิ่มอีกจำนวน 17,317 โรงเรียน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15,897 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 504 โรงเรียน สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จำนวน 479 โรงเรียน และสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 437 โรงเรียน รวม 2 ระยะมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ จำนวน 21,417 โรงเรียน ระยะนี้เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายการพัฒนา 4H คือ Head (กิจกรรมพัฒนาสมอง) Heart (กิจกรรมพัฒนาจิตใจ) Hand (กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ) และ Health (กิจกรรมพัฒนาสุขภาพ) และเน้นให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยใช้ขั้นพัฒนาการของ Bloom Taxonomy (Krathwohl, D.R., 2002) เป็นหลักในการจัดกิจกรรมและเน้นให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง ผลจากการลงพื้นที่ของผู้บริหารกระทรวงศึกษาธิการและผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สถานศึกษามีความกังวลว่า การจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ที่แยกส่วนกับหลักสูตรอาจทำให้เรียนไม่ครบตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด และกิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วมนอกจากจะมีความสุขกับการเรียนรู้แล้วควรจะได้รับประโยชน์ ทั้งในด้านการดำรงชีวิตและการศึกษาต่อด้วย ในระยะที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 มีการพัฒนาการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ให้เชื่อมโยงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และยังคงเน้นเป้าหมายการพัฒนา 4H ทั้งนี้ ให้ความสำคัญทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ โดยมุ่งเน้นลดเวลาเรียนในลักษณะการรับการถ่ายทอดความรู้ด้วยการบรรยาย/สาธิต เพิ่มเวลาและโอกาสในการสร้างความรู้

ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ มีความสุขกับการเรียนรู้ ปรับบทบาทครูจากการเป็นผู้สอนมาเป็นผู้ให้คำปรึกษาชี้แนะ มีการประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างหลากหลายตามสภาพจริง และเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558 จาก <https://nadee.thai.ac/client-upload/nadee/download/>. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2559.)

ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนแนวทางการบริหารจัดการเวลาเรียน “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สู่การปฏิบัติของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ ครูปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น และนักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีความสุขในการเรียนรู้อย่างแท้จริง สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สำหรับสถานศึกษาเลือก หรือนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมในการบริหารจัดการเวลาเรียน และจัดกิจกรรม “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สถานศึกษาแต่ละแห่งควรมีการตรวจสอบหรือทบทวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษา ในประเด็นโครงสร้างเวลาเรียน รายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม การจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน การจัดการเรียนรู้ของครู และศึกษาทำความเข้าใจนโยบาย “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติได้จากเอกสารคู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน เอกสารแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” รวมทั้งศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จุดเน้นและอัตลักษณ์ของสถานศึกษา เพื่อเตรียมการจัดตารางสอนตามโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา โดยจัดรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม และกิจกรรมพัฒนานักเรียน ให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 14.30 น. เป็นต้น ส่วนการวางแผนจัดกิจกรรม “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ควรคำนึงถึงความสนใจ ความต้องการของนักเรียนเป็นหลักหรือเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม โดยแบ่งงานหน้าที่รับผิดชอบ สุ่มสำรวจ สืบค้นรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ นำเสนอแลกเปลี่ยน และสรุปข้อมูลจากการศึกษา โดยใช้ชุมชนสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีสารสนเทศรอบตัวเป็นแหล่งเรียนรู้ จะช่วยให้นักเรียนได้เผชิญกับสภาพจริงของชีวิตหลากหลายมิติ ได้สัมผัสกับธรรมชาติและได้ประสบการณ์ตรงกับการเรียนรู้กับผู้อื่นที่มีความแตกต่าง หลากหลายช่วงวัย มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดประสบการณ์เพิ่มเวลารู้ เป็นการถ่ายทอดแนวคิด ประสบการณ์ จริยวัตรและวิถีปฏิบัติที่พึงให้กับนักเรียนและเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดบรรยากาศเรียนรู้ร่วมกัน ถ่ายโอน ส่งต่อประสบการณ์จากนักเรียนที่ต่างวัยกัน รวมทั้งนักเรียนจะได้ฝึกฝนทักษะความสามารถพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การฟัง การพูด การอ่าน การเขียนการวางแผน การแบ่งปันหน้าที่กันทำงาน การสังเกต การสำรวจค้นคว้า การลงมือปฏิบัติ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ประเมินผล การแก้ปัญหา การปรับปรุง การนำเสนอ การแลกเปลี่ยน การสรุปความรู้ทักษะทางสังคม การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นและทักษะชีวิต เป็นต้น

นอกจากนั้น จากผลการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรและผลการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตลอดจนผลการประเมินคุณภาพการศึกษาต่าง ๆ พบว่า 1) ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของนักเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ผลการสอบ PISA ทั้ง ๆ ที่โรงเรียนใช้เวลาจัดการเรียนการสอนมากขึ้น เป็นเวลา 7 หรือ 8 ชั่วโมงต่อวัน 2) เด็กคิดไม่เป็น วิเคราะห์ไม่ได้ ขาดทักษะชีวิต อึดแน่นเนื้อหาวิชาการมากกว่าให้เรียนรู้ด้วยตนเอง 3) เด็กนักเรียนมีภาระงาน การบ้านมากเกินไป 4) เด็กเครียดและต้องเรียนพิเศษมาก สอดคล้องกับ พิณสุตา สิริธรรังศรี (2556: 26) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาด้านการจัดการเรียนการสอน ด้วยวิธีการเรียนการสอนที่เรียนแต่ในห้อง ท่องจำตำรา เพื่อนำไปสอบแข่งขัน นอกจากไม่เกิดการเรียนรู้ อย่างแท้จริงที่สามารถนำมาปฏิบัติ นำมาใช้ในชีวิตได้แล้ว ยังสร้างความเห็นแก่ตัว เกิดการแข่งขันใน กลุ่มทางการศึกษาสูงขึ้น ผู้สอนจัดการสอนเพื่อกวัดวิชามากกว่าการสอนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ นักเรียน เรียนเพื่อสอบแข่งขัน จึงเกิดภาวะที่นักเรียนเรียนหนังสือจนไม่รู้จักมนุษย์ ไม่รู้จักโลก ขาดทักษะชีวิต ขาดคุณธรรมและขาดจิตอาสา ภาพรวมของผลผลิตของระบบการศึกษาเป็นลักษณะที่สังคมไม่พึงประสงค์ เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทฤษฎีไม่เน้นการปฏิบัติ คิดวิเคราะห์

จากที่กล่าวข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ได้น้อมนำพระดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการบริหารจัดการเวลาเรียน “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” มาสู่การปฏิบัติ ในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ครูผู้สอนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น นักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ และมีความสุขในการเรียนรู้ อย่างแท้จริง (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558: 1-2) นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วม เป็นกระแสที่ได้รับการยอมรับในทุกวงการว่าเป็นปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จในกิจการต่าง ๆ โดยเฉพาะ ในวงการการศึกษาถือว่าการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ชุมชน ประชาชน และองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชน ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังนั้น การมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการ การศึกษาร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่แสดงความคิดเห็น การวางแผนดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล และร่วมในผลประโยชน์ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (ประจวบ หนูเลี้ยง และคณะ, 2559)

โรงเรียนไชยวานวิทยา อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาจัดการเรียน การสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากการสำรวจสภาพปัญหาและการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง

ของโรงเรียน พบว่า ด้านการบริหารขาดการร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในชุมชน ทำให้ขาดการร่วมมือในการดูแลและพัฒนาเด็ก การพัฒนาเป็นในลักษณะต่างคนต่างทำ หน้าที่ ขาดการประสานงานความร่วมมือในส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ด้านนักเรียนมีปัญหาที่ต้องเร่งในการแก้ไข ได้แก่ 1) ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งโรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ 2) ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2558 ลดลงจากปีการศึกษา 2557 และมีคะแนนเฉลี่ยระดับโรงเรียนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศทุกรายวิชา ด้านหลักสูตร ได้แก่ 1) มีรายวิชาที่เน้นทางด้านวิชาการมากจนเกินไป ส่งผลให้นักเรียนมีภาระงาน เช่น การบ้าน แบบฝึกหัด เพิ่มมากขึ้น 2) มีกิจกรรมที่ตอบสนองทางด้านทักษะชีวิตหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความถนัดของนักเรียนน้อย (โรงเรียนไชยวานวิทยา, 2558) ถือเป็นปัญหาต่อคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนา ส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการให้นักเรียนได้ทั้งความรู้ สมรรถนะ คุณลักษณะและค่านิยมที่เหมาะสม ตลอดจนมีทักษะการทำงาน การดำรงชีพและทักษะชีวิต ใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมการพัฒนาเป็นไปตามความสนใจของนักเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมและ มีความสุขกับกิจกรรม ดังนั้น จึงต้องหาแนวทางพัฒนากระบวนการจัดการศึกษา ทั้งรูปแบบและวิธีการที่มีประสิทธิภาพเข้าไปช่วยในการจัดการศึกษาของโรงเรียนไชยวานวิทยา

การจัดการศึกษา มีความหลากหลายตามบริบทและสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา ซึ่งมีนักวิชาการและนักการศึกษา นำเสนอแนวคิดการจัดการศึกษาของต่างประเทศ ที่ได้มีการปฏิรูปการศึกษามาโดยตลอด เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก ประกอบด้วย สาธารณรัฐฟินแลนด์ ได้บริหารจัดการศึกษาโดยการเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลในการประเมินนักเรียน ส่งผลให้ผู้ปกครองให้ความสำคัญในการดูแลและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง พิณสุดา สิริธรงค์ศรี (2556: 55) ขณะที่ ประเทศสหรัฐอเมริกา จัดการศึกษาโดยการเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งการร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการติดตามประเมินผลการเรียนทำให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การศึกษาตอบสนองความต้องการได้มากที่สุด พิณสุดา สิริธรงค์ศรี (2556: 63) นอกจากนี้ ประเทศนิวซีแลนด์ ได้จัดการศึกษาโดยประชาชนมีส่วนร่วมทางการศึกษา ประชาชน ชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งการเข้ามาเป็นกรรมการสถานศึกษา การเสนอความต้องการทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล แล้วแต่กรณี ในลักษณะของการร่วมวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนา ส่งผลให้การจัดการศึกษาตอบสนองความต้องการและเป็นที่ยอมรับของท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พิณสุดา สิริธรงค์ศรี

(2556: 73) สอดคล้องกับ ธงชัย ชิวปรีชา (2551 อ้างถึงใน พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2556: 16) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนนิติบุคคลในกำกับของรัฐของต่างประเทศ พบว่า โรงเรียนเน้นการตอบสนองความต้องการของชุมชน โรงเรียนมีหลักสูตรของตนเอง สามารถจัดโปรแกรมการเรียนการสอนที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ออกแบบร่วมกันระหว่างครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขณะที่ วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ (2553 อ้างถึงใน พิณสุตา สิริธรรังศรี (2556: 16-17) ได้เสนอระบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย ด้านรูปแบบการจัดการศึกษา ระบุว่า รูปแบบการจัดการศึกษาจะเป็นไปอย่างหลากหลาย ไม่ใช่เพียงรูปแบบเดียวและหรือติดยึดกับระบบใดระบบหนึ่ง ที่ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและไม่ว่าใครก็มีสิทธิ์ในการจัดการศึกษาที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เน้นความสอดคล้องและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่ฟังเสียงของประชาชน ภายใต้การสนับสนุนส่งเสริมของรัฐ

การมีส่วนร่วมนั้น เป็นทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมที่จะสามารถจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ได้เป็นอย่างดี โดย เออร์วิน (Ervin, 1976: 138 อ้างถึงใน จิรนนท์ ฮังกาสี, 2551) กล่าวว่า การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน พัฒนาร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วม ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหาพร้อมกัน การใช้วิทยาการที่เหมาะสมให้การสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ขณะที่ โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1977: 6 อ้างถึงใน พงศ์พันธ์ แก้วหาวงษ์, 2550) นำเสนอแนวคิดของการมีส่วนร่วม ระบุว่า การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชน 4 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร ทำด้วยวิธีการอย่างไร 2) มีส่วนในการดำเนินโครงการ ตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ 3) มีส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา และ 4) มีส่วนในการประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ ยาดาฟ (Yadav, 1980: 7 อ้างถึงใน โสภภี มัตถัง, 2551) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่า เป็นการร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับ ซึ่งกระบวนการความร่วมมือต้องมีความรู้สึก ดังนี้ 1) การเข้าร่วมในการตัดสินใจตกลงใจ 2) การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา 3) การเข้าร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการและแผนงานของการพัฒนา และ 4) การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วม ยังหมายถึง การมีส่วนร่วมตั้งแต่คิดโครงการ กิจกรรม โดยเริ่มค้นหาปัญหาสาเหตุ ร่วมการวางแผน ร่วมดำเนินการตัดสินใจมีการระดมทรัพยากร กำหนดเป้าหมาย สรุบบทเรียนร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลที่เกิดร่วมกัน โดยทั้งนี้ต้องตั้งอยู่ในความเป็นธรรม ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น

การวางแผน การดำเนินการ และการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามผล ประเมินผล และร่วมในผลประโยชน์ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หมายถึง การมีส่วนร่วม ตั้งแต่คิดโครงการ กิจกรรม โดยเริ่มค้นหา ปัญหา สาเหตุ วางแผนตัดสินใจ ดำเนินการ ระดม ทรัพยากร กำหนดเป้าหมาย สรุปรบทเรียน ติดตามประเมินผล รับผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน โดยทั้งนี้ต้องตั้งอยู่ในความเป็นธรรม สอดคล้องกับ พงศพัณฑ์ แก้วหาวงษ์ (2550: 40) กล่าวถึง การมีส่วนร่วม ไว้ว่า เป็นการเข้าร่วมของบุคคลต่าง ๆ ในการตัดสินใจ การดำเนินการ ร่วมคิด ร่วมฟัง ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสำรวจปัญหา ร่วมลงทุน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ ป้องกันและแก้ไขปัญหาและร่วมประเมินผล ในกิจการใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อบุคคล ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองและเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มบุคคลได้ร่วมกันกำหนดไว้ นอกจากนี้ วัลภา พรหมฤทธิ์ (2550: 23) นำเสนอแนวคิด การมีส่วนร่วม ไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่เปิดโอกาส ส่งเสริม สนับสนุน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมชื่นชมในผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือหลาย ๆ กิจกรรม โดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่

การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม มีความสำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษามากขึ้นในปัจจุบัน เพราะปัญหาความตกต่ำของคุณภาพการศึกษาที่เกิดขึ้น ต้องเป็นความรับผิดชอบของทุกภาคส่วน หากยังยังใช้วิธีการแยกคิด แยกปฏิบัติ คุณภาพศึกษานับวันยิ่งถอยหลังลง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นหน้าที่ที่จะต้องมาร่วมกันแก้ไข เพื่อให้คุณภาพการศึกษาดีขึ้น ที่ผ่านมาระบบการศึกษาขาดหน่วยงานที่สำคัญ คือ หน่วยของสังคม ชุมชน จะเห็นได้ว่าการศึกษาที่ขาดบริบททางสังคมนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น ควรปล่อยให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้คนในแต่ละชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นเจ้าของและรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น เปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนและเขตพื้นที่ มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่น วิธีการจัดการเรียนการสอนและร่วมแสวงหางบประมาณจากชุมชนมาสนับสนุนการจัดการศึกษา พัฒนาบรรยากาศสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้และเน้นการสนับสนุนกิจกรรมของนักเรียน และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง พิณสุดา สิริธรังศรี (2556: 28) ขณะเดียวกัน การจัดการศึกษาไม่อาจจะอยู่ในระดับไหนระบบใด ล้วนแต่ต้องการให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จากการรับผิดชอบต่อจัดการศึกษาที่ยึดติดระบบจากหน่วยงานต้นสังกัดเพียงฝ่ายเดียว จึงเกิดกระแสผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อทางการศึกษามากขึ้น โดยกำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นความรับผิดชอบของสถานศึกษากับชุมชน สถานศึกษาเป็นแหล่งพัฒนาคน ในขณะที่ชุมชนและท้องถิ่นก็จะช่วยพัฒนาสถานศึกษา เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สถานศึกษาจึงต้องมีกลยุทธ์ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน มีแผนพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่ง

การเรียนรู้ และมีหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น พิณสุตา สิริธรรังศรี (2556: 31) ซึ่งจะเห็นได้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรในชุมชน ทั้งการร่วมคิดและเสนอความต้องการ ร่วมวางแผน ร่วมพัฒนาหลักสูตร ร่วมจัดการเรียนการสอน ร่วมการติดตามประเมินผลการเรียน ร่วมแก้ปัญหา ร่วมระดมทรัพยากรและร่วมชื่นชมในผลสำเร็จการจัดการศึกษาของสถานศึกษา พิณสุตา สิริธรรังศรี (2556: 41)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุป การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือคณะบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา เข้ามาเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมการวางแผน ร่วมการตัดสินใจ ร่วมการแก้ไขปัญหา และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเพื่อปรับปรุง วางแผน ประเมินผลงาน ช่วยเหลือสนับสนุน ทำประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือส่วนรวม เป็นการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมประเมินในกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งของสถานศึกษา ซึ่งในที่นี้คือ การให้บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ครู 4) ผู้ปกครอง และ 5) นักเรียน โดยเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะ 1) ลักษณะเป็นคณะกรรมการ ประกอบด้วย 1.1) คณะกรรมการเพื่อปรึกษาหารือ 1.2) คณะกรรมการเพื่อร่วมบริหารงาน 2) ลักษณะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ 3) ลักษณะร่วมทำงานเป็นกลุ่มหรือทีม และ 4) ลักษณะการร่วมเสนอแนะ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ประกอบด้วย 1) มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย 2) มีส่วนร่วมในการวางแผน 3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) มีส่วนร่วมในการสนับสนุน 5) มีส่วนร่วมในการดำเนินการ 6) มีส่วนร่วมในการประเมินผล และ 7) มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้น

จากการเข้าร่วมโครงการ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา ซึ่งเป็นโครงการที่พัฒนา 4 H คือ Head (กิจกรรมพัฒนาสมอง) Heart (กิจกรรมพัฒนาจิตใจ) Hand (กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ) และ Health (กิจกรรมพัฒนาสุขภาพ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยตระหนักถึงปัญหาและความสำคัญของการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ว่าควรจะมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษา จึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจาก การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำแนวคิดการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม มาพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R & D) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยมีขั้นตอนและกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพ การพัฒนารูปแบบ การทดลองใช้ การประเมินประสิทธิผลและเผยแพร่ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาจัดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ครูผู้สอนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้

ปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น นักเรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพตามความสนใจ ความถนัดของแต่ละบุคคลและมีความสุขในการเรียนรู้อย่างแท้จริง ตลอดจนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ให้สูงขึ้น

คำถามการวิจัย

1. สภาพการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา มีลักษณะอย่างไร
2. รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา มีลักษณะอย่างไร
3. ผลจากการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างมีกระบวนการ มากน้อยเพียงใด
4. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา มากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ทางการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้เสียที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

สมมติฐานของการวิจัย

รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

การศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา มีขั้นตอนดำเนินการศึกษา ดังนี้

1.1 ศึกษาบริบทสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน โดยดำเนินการดังนี้

1.1.1 ศึกษาลักษณะสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนไชยวานวิทยา

1.1.2 ศึกษาจุดด้อยของการจัดการศึกษาของโรงเรียนไชยวานวิทยา ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา

1.1.3 ศึกษาแนวทางในการปรับปรุงสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนไชยวานวิทยา

1.1.4 ศึกษาบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาและศึกษารูปแบบในการจัดการศึกษาของโรงเรียนไชยวานวิทยา

1.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1.2.1 กลุ่มที่ 1 รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 2 คน

1.2.2 กลุ่มที่ 2 ตัวแทนครูผู้สอน จำนวน 3 คน ประกอบด้วย หัวหน้างานวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

1.2.3 กลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนไชยวานวิทยา (อดีตผู้บริหารสถานศึกษา) กรรมการผู้แทนครู และ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (อดีตครูผู้สอน)

1.3 ตัวแปรศึกษา ได้แก่

ความคิดเห็นจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

1.4 ระยะเวลาในการศึกษา

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา ประกอบด้วย

เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา โดยดำเนินการดังนี้

2.1 การศึกษาบริบทและกรอบแนวคิด เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินการดังนี้

2.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม เพื่อหาแนวคิด หลักการ วิธีการจัดการเรียนรู้ ที่เสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.1.2 ศึกษาแนวคิดการจัดการการเรียนรู้และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” เป็นพื้นฐานในการกำหนดวิธีการหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้

2.1.3 ศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรม หลักการ ขั้นตอนและการส่งเสริมกิจกรรม “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอนและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ซึ่งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา โดยการสังเคราะห์ทฤษฎี แนวคิดและข้อมูล การสนทนากลุ่มจากขั้นตอนที่ 1 และจากการสัมภาษณ์ ในข้อ 2.1.3

2.2.1 พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และกำหนดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบด้วย 2 หมวด คือ 1) หมวดกิจกรรมพัฒนานักเรียน (กิจกรรมบังคับตามหลักสูตร) 2) หมวดสร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้ ครอบคลุม 4 ด้าน (4H) คือ ด้านคิดวิเคราะห์เป็น (Head) ด้านจิตใจ ค่านิยม (Heart) ด้านพัฒนาทักษะการทำงาน (Hands) และด้านสุขภาพอนามัยที่ดี (Health)

2.2.2 การจัดทำคู่มือประกอบการดำเนินการจัดการศึกษาตามรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

2.2.3 การตรวจสอบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมและคู่มือประกอบการดำเนินการจัดการศึกษาตามรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมที่สร้างขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบและคู่มือการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

2.3 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

2.3.1 กลุ่มที่ 1 รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 2 คน

2.3.2 กลุ่มที่ 2 ตัวแทนครูผู้สอน จำนวน 3 คน ประกอบด้วย หัวหน้างานวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.3.3 กลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ กรรมการผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการผู้แทนศิษย์เก่าและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

2.4 ตัวแปรศึกษา ได้แก่

2.4.1 รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

2.4.2 การจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบด้วย 2 หมวด คือ 1) หมวดกิจกรรมพัฒนานักเรียน (กิจกรรมบังคับตามหลักสูตร) 2) หมวดสร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้ ครอบคลุม 4 ด้าน (4H) คือ ด้านคิดวิเคราะห์เป็น (Head) ด้านจิตใจ ค่านิยม (Heart) ด้านพัฒนาทักษะการทำงาน (Hands) และด้านสุขภาพอนามัยที่ดี (Health)

2.4.3 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

2.5 ระยะเวลาในการศึกษา

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

เป็นการศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา ดังนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 โรงเรียนเป้าหมาย คือ โรงเรียนไชยวานวิทยา อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี

3.2 ผลจากการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ตามรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการ รวมจำนวนทั้งสิ้น 692 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

3.2.1 รองผู้อำนวยการ จำนวน 2 คน

3.2.2 ครูผู้สอน จำนวน 35 คน

3.2.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน

3.2.4 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคน จำนวน 320 คน

3.2.5 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 320 คน

3.2 ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัย ครั้งนี้ ประกอบด้วย

3.2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมฯ

3.2.2 ตัวแปรตาม ประกอบด้วย

3.2.2.1 ผลจากการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา (สมรรถนะและการเรียนรู้ 4H)

3.2.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างปีการศึกษา 2558 กับปีการศึกษา 2559

3.2.2.3 คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนไชยวานวิทยา ระหว่างปีการศึกษา 2558 กับปีการศึกษา 2559

3.3 เนื้อหาสาระ

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมและใช้เนื้อหาวิชาจากหลักสูตรตามโครงการ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ซึ่งกิจกรรมเพิ่ม

เวลาอยู่ในระยะแรกเน้น 4 หมวด คือ หมวดที่ 1 กิจกรรมพัฒนานักเรียน (กิจกรรมบังคับตามหลักสูตร) หมวดที่ 2 สร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้ หมวดที่ 3 สร้างเสริมคุณลักษณะและค่านิยม และหมวดที่ 4 สร้างเสริมทักษะการทำงาน การดำรงชีพและทักษะชีวิต ใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมการพัฒนาเป็นไปตามความสนใจของนักเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม และมีความสุขกับกิจกรรม ต่อมาได้มีการปรับเป้าหมายของกิจกรรม จาก 4 หมวด เป็นการพัฒนา 4 H คือ Head (กิจกรรมพัฒนาสมอง) Heart (กิจกรรมพัฒนาจิตใจ) Hand (กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ) และ Health (กิจกรรมพัฒนาสุขภาพ) และระยะที่ 2 ในปีการศึกษา 2559 ซึ่งระยะนี้เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายการพัฒนา 4H คือ Head (กิจกรรมพัฒนาสมอง) Heart (กิจกรรมพัฒนาจิตใจ) Hand (กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ) และ Health (กิจกรรมพัฒนาสุขภาพ) และเน้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยความสุข โดยใช้ขั้นพัฒนาการของ Bloom Taxonomy (Krathwohl, D.R., 2002) เป็นหลักในการจัดกิจกรรมและเน้นให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนและกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพ การพัฒนารูปแบบ การทดลองใช้ และการประเมินประสิทธิผลและเผยแพร่ โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมและการประเมินผล ประกอบด้วย 1) ผลสมรรถนะการเรียนรู้ 4H 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3) คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-NET) ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

3.4 ระยะเวลาในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาในการทดลองจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยาระหว่างภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 การศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

จากแบบสอบถาม

1.2 สรุปผลความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ศึกษาในชั้นตอนที่ 4 จำนวน 692 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย

2.1 รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 2 คน

2.2 ตัวแทนครูผู้สอน จำนวน 35 คน

2.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน

2.4 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 320 คน

2.5 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 320 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

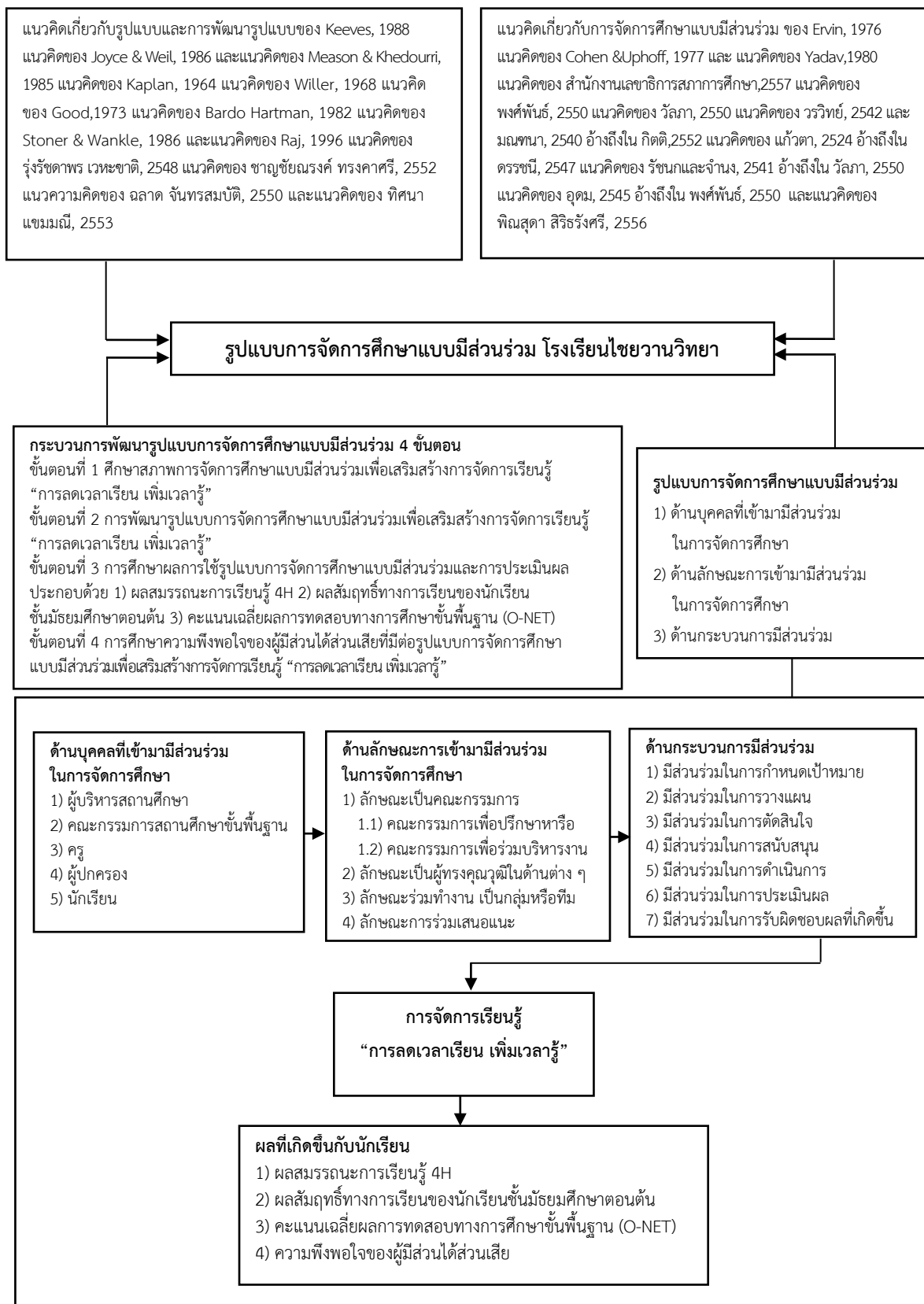
ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

4. ระยะเวลาในการวิจัย

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมรวมทั้งได้ศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โรงเรียนไชยวานวิทยา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยากรังนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

1. การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การดำเนินการศึกษาและพัฒนาวิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมและการประเมินผล ประกอบด้วย 1) ผลสมรรถนะการเรียนรู้ 4H 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3) คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2. การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” หมายถึง โครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม ด้านลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วม และด้านกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจ ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาตามกิจกรรมโครงการ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา ร่วมกันคิดกำหนด เป้าหมายทิศทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันสนับสนุน ร่วมกันดำเนินการปฏิบัติตามแผนของสถานศึกษา ร่วมกันประเมินผลและร่วมกันรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้น

4. ด้านบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง บุคคลที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาทั้งผู้มีส่วนร่วมนอกสถานศึกษา ประกอบด้วย ตัวแทนพ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนร่วมในสถานศึกษา ประกอบด้วย นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. ด้านลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง บทบาทของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โรงเรียนไชยวานวิทยา ประกอบด้วย บทบาทในลักษณะคณะกรรมการเพื่อปรึกษาหารือและคณะกรรมการเพื่อร่วมบริหารงาน บทบาทในลักษณะบุคคลเป็นลักษณะของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ บทบาทในลักษณะร่วมทำงานเป็นกลุ่มหรือทีม และบทบาทในลักษณะการร่วมเสนอแนะ

6. ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง บทบาทของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โรงเรียน

ไชยวานวิทยา ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้น ซึ่งรายละเอียดประกอบด้วย

6.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย หมายถึง กระบวนการที่บุคคลที่เข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ครู และ 4) ผู้ปกครอง ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามหลักสูตรกิจกรรมโครงการ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” คือ 1) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ 2) การศึกษานโยบายการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” 3) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำมากำหนดเป้าหมายให้มีความสอดคล้อง สอดรับเป้าหมายของหลักสูตรของสถานศึกษาและหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถด้าน 1) สมรรถนะ การเรียนรู้ 4H 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3) คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) และ 4) เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา

6.2 มีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง กระบวนการที่บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ครู ร่วมกันพิจารณาตัดสินใจล่วงหน้าในการวิเคราะห์ที่มีเหตุผลในเชิงระบบ โดยวางแผน 1) การแต่งตั้งคณะทำงาน 2) การกำหนดบทบาทหน้าที่ 3) การกำหนดกิจกรรม 4) การกำหนดแนวทางการดำเนินงาน 5) การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรม “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และ 6) การกำหนดปัจจัยในการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับความต้องการ ตอบสนองความต้องการของนักเรียน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลยิ่งขึ้น

6.3 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ครู มีส่วนร่วมเมื่อต้องตัดสินใจดำเนินงานในเรื่องสำคัญหรือที่เป็นเรื่องส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร ทุกฝ่ายจะมีการตัดสินใจร่วมกันของคณะทำงาน โดยเฉพาะการตัดสินใจพิจารณาในเรื่องที่สำคัญ ดังนี้ 1) การระบุปัญหาและขอบเขต กำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของกิจกรรม “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” 2) การสร้างทางเลือกในการกำหนดกิจกรรม “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” เพื่อผลประโยชน์ขององค์กรหรือของนักเรียน อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้นำขององค์กรด้วย

6.4 มีส่วนร่วมในการสนับสนุน หมายถึง กระบวนการที่บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ครู 4) ผู้ปกครอง และ 5) นักเรียน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียน ผู้สอน สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

และมีความรอบรู้ รวมทั้งสนับสนุนด้านทรัพยากร แนวคิดและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดจนการให้คำปรึกษาในการจัดกิจกรรม “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และกิจกรรมทางการศึกษาอื่นๆ

6.5 มีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ครู ดำเนินการตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ ตามขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โดยร่วมกัน 1) การประชุมชี้แจงคณะทำงาน 2) การมอบหมายหน้าที่การดำเนินงาน 3) การประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน 4) การปฏิบัติงานตามแผน 5) การนิเทศ ติดตามการดำเนินงาน และ 6) การสรุปผลการดำเนินงาน

6.6 มีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ครู 4) ผู้ปกครอง และ 5) นักเรียน ร่วมกันติดตามผลงานที่ปฏิบัติและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ร่วมคิด พัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น โดยร่วมกันรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องผลการดำเนินการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” นำมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ว่า ได้ผลตามที่กำหนดเพียงใด ซึ่งช่วยให้ครูผู้สอนรู้พื้นฐานของนักเรียน ช่วยให้ครูปรับปรุงเทคนิคการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ช่วยให้นักเรียนรู้ว่าตนเองเก่งหรืออ่อนเรื่องใด ความสามารถอยู่ในระดับใด ควรปรับปรุงข้อบกพร่องเรื่องใดช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาวางแผนการจัดการศึกษาได้ ช่วยให้ผู้ปกครองทราบว่า นักเรียนในปกครองของตนมีความเจริญงอกงามอย่างไรเพื่อเตรียมสนับสนุนต่อไป

6.7 มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้น หมายถึง กระบวนการที่บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ครู 4) ผู้ปกครอง และ 5) นักเรียน ร่วมกันยอมรับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งทางตรงและทางอ้อมในผลการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” รวมทั้งแสดงความชื่นชมยินดี รวมทั้งมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คือ 1) การร่วมรับรู้ผลการดำเนินงาน 2) การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การร่วมเป็นเจ้าของผลงาน 4) การร่วมจัดสรรผลประโยชน์ 5) การร่วมชื่นชมผลงาน และ 6) การร่วมรับผิดชอบในผลงาน เป็นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน ซึ่งทุกฝ่ายต้องได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เกิดความภาคภูมิใจในกระบวนการมีส่วนร่วมและผลงานที่เกิดขึ้นและต้องส่งผลไปถึงนักเรียน สถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน

7. การลดเวลาเรียน หมายถึง การลดเวลาเรียนภาควิชาการและการลดเวลาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นผู้รับความรู้ เช่น การบรรยาย การสาธิต การศึกษาใบความรู้ ให้น้อยลง

8. เพิ่มเวลารู้ หมายถึง การเพิ่มเวลาและโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีประสบการณ์ตรงคิดวิเคราะห์ ทำงานเป็นทีม และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีความสุขจากกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายมากขึ้น

9. การจัดการเวลาเรียน หมายถึง การจัดสัดส่วนเวลาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นผู้รับความรู้ให้น้อยลง และเพิ่มเวลาของกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริง และสร้างความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาตามความสนใจความถนัดและความต้องการได้เพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะชีวิต ความมีน้ำใจ การทำงานเป็นทีม และมีความสุขในการเรียนรู้

10. การจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามกิจกรรมโครงการ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้ ครอบคลุม 4 ด้าน (4H) คือ ด้านคิดวิเคราะห์เป็น (Head) ด้านจิตใจ ค่านิยม (Heart) ด้านพัฒนาทักษะการทำงาน (Hands) และด้านสุขภาพอนามัยที่ดี (Health)

11. กิจกรรมสร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้ ครอบคลุม 4 ด้าน (4H) หมายถึง กิจกรรมที่พัฒนานักเรียนในด้านคิดวิเคราะห์เป็น (Head) ด้านจิตใจ ค่านิยม (Heart) ด้านพัฒนาทักษะการทำงาน (Hands) และด้านสุขภาพอนามัยที่ดี (Health) ประกอบด้วย

11.1 Head (กิจกรรมพัฒนาสมอง) หมายถึง กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิด เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

11.2 Heart (กิจกรรมพัฒนาจิตใจ) หมายถึง กิจกรรมส่งเสริม พัฒนา และปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม การทำประโยชน์เพื่อสังคม เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์จนเป็นลักษณะนิสัย และมีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม

11.3 Hand (กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ) หมายถึง กิจกรรมสร้างเสริมทักษะการทำงาน ทักษะทางอาชีพที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และศักยภาพของตนเอง

11.4 Health (กิจกรรมพัฒนาสุขภาพ) หมายถึง กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะเพื่อให้นักเรียนมีสมรรถนะทางกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีเจตคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพ และมีทักษะปฏิบัติด้านสุขภาพจนเป็นนิสัย

12. ผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม หมายถึง คุณภาพของการนำรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมไปใช้ โดยพิจารณาจากผลการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) และความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

13. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง ผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งมีส่วนในการรับผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการนำรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม

ไปใช้ในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

14. ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ความพึงพอใจของรองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา

ประโยชน์ที่ได้รับ

การวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ที่ได้รับ ดังนี้

1. ได้แนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนไชยวานวิทยา
2. ได้แนวทางที่จะสนับสนุน เสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ให้ครูผู้สอนกิจกรรมตามโครงการ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ได้
3. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ตามรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม สามารถเชื่อมโยงความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่ได้รับเข้ากับสถานการณ์ในสังคม จนเกิดการเรียนรู้อย่างเข้าใจและสามารถนำความรู้ที่ได้ ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้